Nr. 6. Podgórze, 25 marca 1908 r. Rok VIII.

PRZEGLĄD CERAMICZNY

założony przez Karola Rollego.

Upraszamy uprzejmie o powoływanie się przy zamówieniach na ogłoszenia „Przeglądu.“

Treść Nr. 6:

PRZEGLĄD CERAMICZNY

WYCHODZI 10. i 25. KAŻDEGO MIESIĄCA.

Redaktor: Inżynier ***Karol Rolle.***

PRZEDPŁATA ROCZNA: 10 kor., 5 rsr., 10 mk., 12 fr. Prenumeraty mniejszej jak roczna nie przyjmuje się. ZESZYT POJEDYNCZY 50 H.

ADRES ADMINISTRACYI I REDAKCYI: PODGÓRZE, św. FLORYANA 5.

CENA OGŁOSZEŃ WYNOSI: Za cm² 6 hal. Cała strona 20 k., 1/2 str. 12 k., 1/4 str. 7 k., 1/8 str. 4 k., przy 6-krotnem powtórzeniu 10%, 12-krotn. 16%, 18-krotn. 20%, 24-krotnem 25% opustu.

Prenumeratę na Królestwo i Cesarstwo przyjmuje: E. Wende i Sp. Warszawa Krak. Przedm. 9, i Administracya Gazety handlowo-rzemieślniczej w Warszawie Aleja Szucha Nr. 19.

Konkurencya Eternitu.

Głos p. Ignacego Ehrenpreisa, dyrektora parowej fabryki dachówek i cegieł w Płaszowie na zebraniu austryackiego Związku Ceramicznego we Wiedniu w grudniu r. z.

(wedle „Baukeramik" n-r 9 z 1908 r.)

Panowie! Na wezwanie Szanownego Prezesa Związku pragnę przedstawić Panom doświadczenie moje, poczynione w sprawie eternitu i zwalczania jego w Galicyi.

Do r. 1905 Galicya była prawie wolną od eternitu, a choć tam tu lub ówdzie ktoś pokrył dom eternitem, to jednak, nie było to zupełnie grożnem dla fabryk dachówek. Stan ten jednak zmienił się w r. 1905 do tego stopnia, że okazały się konieczne ze strony fabryk dachówek stanowcze kroki obronne. W roku tym użyto eternitu nietylko przy budowlach w zakresie trzech dyrekcyi kolejowych, ale nadto przy wielu budowlach rządowych i gminnych wreszcie i prywatnych, ba! nawet władze urzędownie zalecały eternit, jako materyał kryjący, co rzecz prosta, było już znacznie groźniejszem.

Zrozumiałem jest, że galicyjscy fabrykanci dachówek nie przyjęli tego zjawiska z założonemi rękami, i wnet ponowili w ministerstwie kolejowem skargi na ten stan protegowania eternitu, niestety narazie bez skutku. Również zwrócili się do galicyjskiego związku przemysłu fabrycznego we Lwowie z żądaniem rozpoczęcia energicznej walki z inwazyą obcego produktu dla ochrony produkcyi miejscowej i znaczną zasługą tego Związku i jego dyrektora dra Bataglii jest, że rozpoczęta wówczas walka zakończyła się wyparciem eternitu z już zajętych pozycyi.

Zanim jednak przejdę do uzyskanych wyników tej walki konkurencyjnej, muszę zwrócić uwagę Panów na następujące okoliczności. Zdaniem mojem to zwiększenie użycia eternitu należy przypisać naszym władzom centralnym. Nie przypisuję tu jedynej winy ministeryom, owszem, sądzę, że one poszły za opinią zakładu doświadczalnego Muzeum technologicznego we Wiedniu. Przypatrzmyż się bowiem orzeczeniu tego zakładu, orzeczeniu, które stanowi istny wyrok śmierci nietylko dla dachówki glinianej, ale i dla wszystkich innych materyałów kryjących, a określającemu eternit jako wzorowy materyał.

Znajdujemy w tem orzeczeniu ustęp: „nasiąkalność eternitu wynosi 6·25% i jest równą nasiąkalności łupku naturalnego, a w porównaniu z dachówką glinianą jest ona bardzo małą, gdyż ta ostatnia wynosi 16 do 20%, tak więc dachówki trzy razy tyle wody naciągają co eternit".

Na innem miejscu: „nasiąkalność wodą okazała się przy eternicie bez wpływu, podczas gdy przy dachówce glinianej zazwyczaj działanie wody sprowadza mniej lub więcej szkodliwe skutki".

Dalej czytamy: „można zatem stwierdzić z całą stanowczością, że eternit jest najlepszym ze znanych i zazwyczaj używanych materyałów kryjących".

Sądzę, że rzeczą c. k. Muzeum technologicznego jest objektywne podanie wyniku przeprowadzonych badań, a nie używanie świadectwa do obniżania wartości innych materyałów a robienie pewnego rodzaju reklamy eternitowi.

Niezrozumiałem mi jest, dlaczego Muzeum technologiczne odnośnie do przyjmowania wody użyło do porównania dachówki bezsprzecznie podrzędnej jakości, i z tąd wysnuło wniosek, że ten rodzaj materyału przyjmuje aż 16 — 20% wody.

Mam przed sobą odnośnie do tego momento świadectwo tegoż Muzeum o przyjmowaniu wody przez dwojakiego rodzaju dachówki proweniencyi galicyjskiej. Oba określają nasiąkalność na 11%, a nie wątpię, iż są jeszcze lepsze wyroby, o mniejszej nasiąkalności.

Odnośnie do podniesionego zarzutu zgubnego działanie wilgoci na dachówkę, muszę wskazać na fakt, że wszędzie widzieć można dachy ceglane, które wieki przetrwały, bez śladu działania wilgoci opadowej albo innych wpływów atmosfery.

Jeżeli już Muzeum technologiczne uważało się za powołane do porównania eternitu z dachówką, to powinno było podać pochodzenie tej dachówki, gdyż możliwem jest, że eternit własnościami swymi przewyższa ten lub ów fabrykat. W każdym razie nie było Muzeum upoważnione z tego rodzaju odosobnionych faktów wysnuwać wnioski o podrzędnej wartości dachówki glinianej.

Nie możemy czuć wdzięczności dla Muzeum za tą przysługę, ale muszę tu stwierdzić z naciskiem, że omawiane orzeczenie nie może służyć do wydania należytego wyroku o wartości eternitu. Powołuję się na okólnik do członków szwajcarskiego związku ceglarzy i na pełne słuszności uwagi naszego kolegi Mayera, które podał nam on na zgromadzeniu w 1905 r. odnośnie do wytrzymałości eternitu na działanie atmosfery i ognia. — Nie powinno jednak dziwić nikogo, że władze na podstawie świadectwa Muzeum technologicznego ze spo-

kojnem sumieniem zalecają eternit do krycia dachów.

Teraz pragnę omówić pismo ulotne Hatscheka, przez co się okaże, że nie wszystko co tam jest, jest prawdą, co więcej, że autor liczy na nieświadomość i niedoświadczenie czytelnika.

Co się tyczy cen krycia eternitem, nie są one zbyt niskie, jak to rzeczony prospekt określa. I tak, gdy się chce, by eternit był

Rys. 5. Prasa do dachówki cementowej, wykonana we fabryce W. Boguckiego w Chrzanowie.

szczelny na działanie deszczu, śniegu i kurzu, trzeba go umocować na szalunku z desek 20 *m/m* grubych i na wkładce z papy z zabezpieczeniem przed zerwaniem przez silny wiatr. Można wprawdzie kłaść eternit wprost na łatach, ale sam Hatschek tego nie zaleca nazbyt gorąco, radząc w takim razie użycie spoiwa, kitu opatentowanego. To są środki pomocnicze, które trzeba mieć zawsze pod ręką które jednak nie są wszędzie i łatwo dostępne.

Nadto krycie i tem samem wszelkie naprawki muszą być wykonane przez ludzi fachowych, co znowu powoduje podrożenie krycia. Podczas gdy krycie dachówką nie wymaga tak szczególnych warunków.

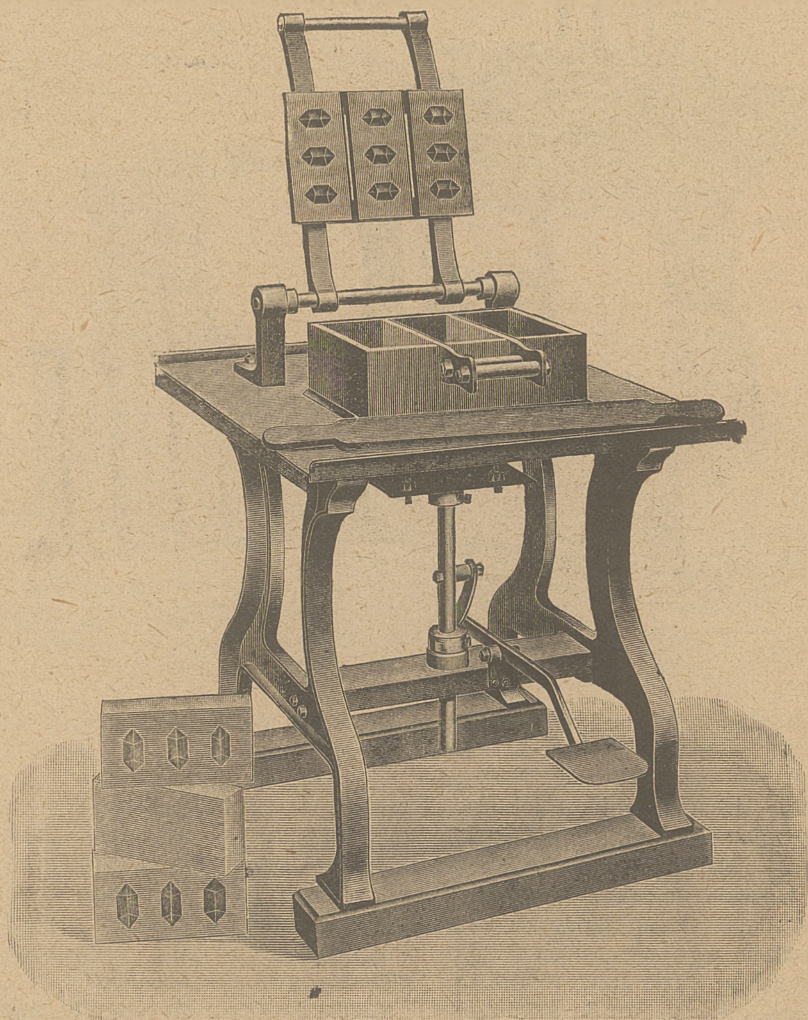
Cena krycia 1 m^2 eternitu wynosi:

Każden ceglarz polski powinien bojkotować wyroby pruskie a popierać swojskie!

1. Bez szalowania i bez tektury	K.	3.50
do tego dochodzi 10% za kraniec przy ścianie i okapie	„	0.35
razem kor.		3.85
2. z szalowaniem ale bez tektury eternit	K.	3.50
10% dodatek	„	0.35
szalunek	„	1.20
razem K.		5.05
3. z szalowaniem i papą 1 m^2: eternit.	K.	3.50
10% dodatek	„	0.35
szalunek	„	1.20
papa, gwoździe, robocizna	„	0.65
razem K.		5.70

Cena 1 m^2 dachówki glinianej wynosi:

1. bez łacenia	K.	1.70
10% dodatku	„	0.17
razem K.		1.87
2. z łaceniem: 1 m^2 dachówki	K.	1.87
łacenie	„	0.40
razem K		2.27
3. z łaceniem i pokładem z papy (patent Hausena) 1 m^2 dach. z łacen.	K.	2.27
papa, gwoździe, blacha żel., klamry burzowe i robocizna	„	0.90
razem K.		3.17

Rys. 6. Prasa do wyrobu trzech cegieł cementowych na raz z jednej formy, przedzielonej ścianką ruchomą na trzy części. Prasa wykonana we fabryce W. Boguckiego w Chrzanowie.

Zatem różnica k. 1.98, 2.78, 2.53 a średnio 2.43 na metrze kwadratowym.

Dalej wedle Hatscheka lekkość materyału stanowi dalszą wyższość tego materyału, przez co konstrukcya dachowa musi być lepszą, a więc i tańszą. Ten szczegół jest zupełnie błędny, a łatwo na to każdego laika chwycić. Bo też gdy wymowny ajent przedstawi cyfro-

wo, że m^2 dachu ceglanego waży 37 kg., a m^2 dachu eternitowego 10 kg., to łatwo zrozumiałe, że interesant chwyci się tego ostatniego materyału, widząc oszczędność na konstrukcyi dachowej. W rzeczywistości ma się rzecz inaczej. Sumaryczne obciążenie dachu składa się z ciężaru własnego całego pokrycia, nacisku wiatru i obciążenia przez śnieg.

Ciężar własny pokrycia, dachowkowego wynosi na 1 m^2 110 — 115 kg.
„ „ eternitem „ 80 — 85 „

Dla nacisku wiatru i ciężaru śniegu przyjmuje się ogólnie 120 kg. na m^2. Tak więc różnica obu kryć wynosi zaledwie 30 — 35 kg. na korzyść eternitu Mała ta różnica zaniknie, gdy się uwzględni, że przy dachach stromych, zastosowanych przy kryciu dachówką, śnieg szybko się zesuwa, więc w razie odwilży oswobadza się dach łatwo ze śniegu, podczas gdy przy dachach płaskich, użytych przy kryciu eternitem, śnieg leży dłużej a w razie odwilży, namaka wodą, przybiera prawie 60% na wadze. Budowniczy musi się z tym przyrostem na wadze liczyć przy projektowaniu dachów płaskich, inaczej przy silnym spadzie śniegowym może nastąpić zawalenie się dachu.

(dok. nast.)

Stan przemysłu cementowego w Niemczech w r. 1907.

W ogólności rok ubiegły był dla fabryk cementu korzystny. Przez cały rok prawie wszystkie fabryki pracowały pełną siłą.

Jakkolwiek ceny cementu w porównaniu z rokiem 1906 poszły w górę, to jednak ta zwyżka nie wpłynęła na zwiększenie dochodów, gdyż ceny artykułów pomocniczych i robocizny podniosły się dość znacznie a w niektórych prowincyach zwyżka ta nie wystarczyła do pokrycia zwyżki w kosztach fabrykacyi.

Z końcem roku zmniejszył się popyt na cement i na tej podstawie cementownie niemieckie nie przygotowują zapasów dla roku przyszłego a nawet spodziewają się stagnacyi budowlanej. Położenie finansowe w Ameryce nie daje zachęty do przewozu cementu za ocean.

Co do wyrobów betonowych, to w niektórych prowincyach jak n. p. w prowincyach nadreńskich, panował pewien zastój, natomiast w Wirtenbergii, Badenie, i w Bawaryi panował silny popyt, szczególnie na rury.

Wyrób dachówek cementowych, w wielkim zakresie cierpi jak i po inne lata z tego powodu, że we wielu wioskach znajdują się małe warstaty, które wyrabiając towar z małym nakładem, mogą go sprzedawać po niskich cenach. Dachówka cementowa znajduje zawsze jeszcze zbyt i to dość znaczny. Warunki takie nie pozwalają na zakładanie fabryk na wielką skalę, które wymagają znacznego kapitału zakładowego i obrotowego i mają walczyć z małemi fabrykami, których właściciele są równocześnie robotnikami i nie potrzebują nikogo opłacać prócz siebie i surowy produkt. „Sand ich Gold“ zaciąga każdego do pracy, lecz nie każdy jest tym szczęśliwcem, który do złota dochodzi.

Hasło „Sand ist Gold‘ powołało własnie do życia te małe fabryczki a firma która w imię tej dewizy zwyciężyła, obrała sobie inne hasło „Beton ist ewig“ i z tem już nie pójdzie do wsi i osad lecz do miast.

Lombardo.

Nowa fabryka cementu portlandzkiego w Galicyi.

Na liczne zapytania interesujących się sprawą powstać mającej fabryki cementu w Andrychowie odpowiada z przyjemnością komitet organizacyjny, przygotowujący spółkę akcyjną dla sfinansowania przedsiębiorstwa, że prace wstępna są już na ukończeniu. Nietylko dokonane analizy w kraju i zagranicą wykazały, że surowiec jest wybornym materyałem cementowym, ale i próby z gotowym cementem, wypalonym w Kopenhadze świadczą, że jego wytrzymałość na zgniecenie i zerwanie już przy drugiej syntezie jest pomyślna, a stałość objętości bez zarzutu. Komitet posiada na to poświadczenia krajowej mechanicznej stacyi doświadczalnej przy szkole politechnicznej we Lwowie, jako też orzeczenie światowej firmy F. L. Smitha & Comp. w Kopenhadze.

Wobec bardzo pomyślnych konjunktur bieżącej chwili dla cementu wogóle, którego zapotrzebowanie wzrastać będzie z każdym dniem dla zamierzonych olbrzymich budowli, pośpiech w doprowadzeniu do skutku Spółki akcyjnej z kapitałem dwóch milionów koron jest wskazany. To też komitet już w najbliższym czasie zwoła przyszłych założycieli konsorcyum do Krakowa dla zawiązania Spółki (akcyjnej lub komandytowej), uchwalenia statutu i wdrożenia kroków prawnych. Jest życzeniem zwolenników nowej spółki, aby jej dać nazwę „Polonii“. Kapitały już prawie zapewnione, bo w sfinansowaniu wezmą udział prócz kraju, także Poznań, Warszawa i Śląsk, a w danym razie i Bruksela przy interwencyi jednego z banków. Próbna subskrypcya w toku zapowiada się pomyślnie. Wyjaśnień bliższych w tej sprawie udziela inż. K. Kłębkowski w Wadowicach, sekreterz komitetu, na czele którego stoi hr. St. Bobrowski z Andrychowa.

Oceny i sprawozdania.

Cennik pierwszej i jedynej w kraju specyalnej fabryki maszyn i form dla przemysłu cementowego i betonowego w Chrzanowie. Inż. chem. Wincenty Bogucki w Chrzanowie. Pod lapidarnem, modnem dziś we formie a wiele mówiącem hasłem „Piasek teraz bogactwem“ wydał p. Bogucki cennik narzędzi do wyrobów cementowych i betonowych. — Wobec kolosalnej, rzucającej się w oczy, wciskającej się na każdym kroku reklamy firm zagranicznych nie ma dla firm naszych, chcących z tamtymi konkurować innej rady, jak klin wybijać klinem. Poszedł tą drogą p. Bogucki i hasłom „Sand ist Gold“, „Haben sie Sand?“ przedstawia swoje hasło: „Piasek teraz bogactwem“, propaguje je żywą reklamą w czasopismach, a dziś występuje z cennikiem.

Forma cennika wysoce estetyczna: format duży, papier gładki, lśniący, druk duży i piękny, ilustracye duże i dobre, (zamieszczamy dwie w tekście tego zeszytu)

W „słowie wstępnem“ skierowanem do włościan, gmin, powiatów i t. p. podaje autor w popularny sposób zalety krycia dachówką cementową, zachwala maszyny swego wyrobu i ostrzega przed zakupnem wyrobów pruskich. Wreszcie podaje w zwięzłych słowach sposób wyrobu dachówek cementowych.

W części drugiej podaje opis i dokładny rysunek pras do dachówki, a to systemu: Victoria, Monopol, Reform, Wutke, Pluvius i Rombus, nadto do gąsiorów Perfect, Wawel i Siam. Sądzę, że dla naszych włościan należało unikać tych nazw, dla nich nic nie mówiących, a dać łatwiej dające się spamiętać n. p. Krakus, Mazur, Wisła i t. p.

Cena całego urządzenia do wyrobu 300 sztuk dachówek dziennie (z młynkiem, podkładami, formą do gąsiorów) przy typie najdroższym „Victoria“ wynosi około 1560 k.

Inne typy są znacznie tańsze. Koszt wyrobu 1000 dachówek przy typie „Monopol“ podaje cennik na 50 k., przy „Rombus“ zaś 72·50 k. tych ostatnich jednak wychodzi na m² tylko $11^1/_2$, podczas gdy innych 14 do 15. Wreszcie cennik podaje ceny, rysunki i opisy młynków do mielenia farb, oraz narzędzi pomocniczych: korytka, gładzika, sitka, i t. p.

Wkońcu podaje autor obliczenia kosztów wyrobu 1000 dachówek i zarobek jaki się przytem osiąga, oblicza na 4 kor. dziennie. Jest to o tyle liczone za wysoko, że w obliczeniu autor nie przyjmuje zupełnie amortyzacyi maszyn i zabudowań, a za wysoko liczy cenę dachówki, t. j. 90 kor. za tysiąc. Zawsze jednak należy przyznać, że wyrób dachówki cementowej jest robotą zyskowną.

Zupełnie bez potrzeby autor cennika wdał się w krytykę innych sposobów krycia, a szczególniej dachówki glinianej. Rozumiem walkę konkurencyjną, ale to, co „cennik“ podaje o dachówce glinianej jest zupełnie fałszywe i bardzo przesadne.

Reflektującego na kupno maszyny do wyrobu dachówki cementowej nikogo nie zachęci, a do użycia dachówki glinianej nikogo nie zniechęci, bo wiekowa praktyka, dająca się stwierdzić naocznie, mówi co innego.

Każden materyał w technice, o ile jest dobry, ma swoje uzasadnienie, a dobrą jest, i we wielu razach jedynie praktyczną do użycia jest papa dachowa, szczególniej skutkiem swej lekkości. Dobroć innych materyałów nie ujmuje nic z tej słusznej zasady, że: dachówka cementowa dobra, z dobrych materyałów zrobiona jest dobrym artykułem do krycia.

Omówiliśmy szerzej nieco cennik ten, chcąc zwrócić uwagę publiczności na nową naszą swojską, polską fabrykę maszyn. Życzymy jej, by dobrocią i ceną pobiła skutecznie wyroby obce, z kraju naszego grosz wyciągające.

K.

KRONIKA.

Upaństwowienie kopalń węgla. „Wiener Allgem. Zeitung“ donosi, że ministerstwo rolnictwa poczyniło kroki o nabycie kopalń węgla na Morawach, w Czechach i na Śląsku.

Zmiana firmy. Okólnikiem zawiadamia dom handlowy we Lwowie p. f. „Zygmunt Lasocki,“ że do spółki wstąpił p. A. W. Koziański z Krakowa, i odtąd firma opiewać będzie na obu wspólników.

Cement na wschodzie. Do Małej Azyi przychodzi cement przeważnie z Francyi, w ostatnich czasach do konkurencyi staje cement rosyjski z fabryki. w Noworosyjsku. Bułgarya sprowadza dotychczas cement z Węgier, cieszący się tam bardzo dobrą opinią Do konkurencyi wystąpił niedawno cement rumuński, gorszy ale też i tańszy. Grecya sprowadza również cement z Francyi. Nowo założona i jedyna fabryka w Eleuzis produkuje jeszcze cement pośledni. Bardzo używany do budowli lądowych i portowych jest naturalny cement z wyspy Santorin.

Wystawa budowlana. W maju 1908 r. otwartą zostanie w Petersburgu wystawa budowlana, zainaugurowana przez Stowarzyszenie inżenierów cywilnych. Początkowo miała to być wystawa wyłącznie zagraniczna, ale następnie dopuszczono osobny pawilon dla Królestwa polskiego i dla Finlandyi. Na czele oddziału polskiego stoi inż. St. Gałęzowski, prof. Instytutu inżynierów cywilnych.

Wystawa ta obejmuje działy:
I. Materyały budowlane;
II. Wyroby stolarskie i ślusarskie;
III. Instalacye;
IV. Urządzenia przeciwpożarne;
V. Urządzenia techniczne (windy i t. p.);
VI. Urządzenia artystyczne (meble i t. p.);
VII. Literatura odnośna.

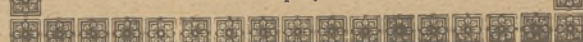
Ministerstwo handlu jako protektor Wystawy rozda nagrody w medalach a Stowarzyszenie inżynierów w dyplomach.

Wystawcy bądą mieli ulgi przewozowe. Wystawa trwać będzie od 28 maja do 28 (15) sierpnia.

KRAJOWE KURSA

dla

PRZEMYSŁU

KIERAMICZNEGO

w Podgórzu

Kształcą personal pomocniczy dla wszelkich zakładów ceramicznych.

Nauka trwa 18 miesięcy i rozpoczyna się corocznie z dniem 1 paźdz.

Nauka bezpłatna.

KRAKOWSKA GAZOWNIA

MIEJSKA

Nr. Telefonu: Zakładu 72, Filii 198, Sklepu 345.

Poleca Szan. Publiczności:

Smołę gazową (ter)

do utrwalania drzewa jako to: słupów parkanowych, wiązań mostowych, poręczy, dachów gontowych, oraz do smołowania dachówek, zwłaszcza cementowych.

Koks gazowy

gruby do kuźni i osuszania, łamany na opał.

PATENTY na wynalazki

wyjednywa

Inżynier Stan. Dzbański

przysięgły Rzecznik patentowy

Wiedeń VII. Lindengasse 2 (w pobliżu c. k. urzędu patentowego).

Stożki Segera do mierzenia temperatur w piecach. **Aparaty do kontrolowania** ruchu technicznego, jak ciągomierze rozmaitych systemów, zegary, termometry i aparaty do badania gazów kominowych. Piece próbne do topienia glazur rozmaitych systemów, opalane koksem, węglem kamiennym lub drzewnym.

Świdry do wierceń próbnych najlepszej konstrukcyi; wiercą w 3 godzinach 10 m. **Aparaty** do badania materyałów budowlanych. Potrzeby laboratoryjne. Dzieła techniczne z zakresu ceramiki.

Szybrowy papier. Stalowy drut do obcinania itd.

Dostarcza po oryginalnych cenach:

Jan Lombardo

chemik technolog w Podgórzu.

PIERWSZY KRAKOWSKI ZAKŁAD ŚWIATŁODRUKÓW

T. KASZNICA i Ska

Grzegórzki, Piaski 33, obok Krakowa przy Mogilskiej rogatce - - - - - Telefon 114. - - -

Wykonuje reprodukcye wszelkich rysunków technicznych o największych rozmiarach jak: negrografie, wielokolorowy druk algraficzny. Największa rama do kopiowania o rozmiarach 2000×1000 mm. Do re produkcyi należy nadesłać kopię na kalce papierowej lub płóciennej, względnie oryginalny rysunek. Odbitki negrograficzne nie różnią się wcale od planów rysowanych tuszem.

BIURO TECHNICZNO-RYSUNKOWE przyjmuje do opisywania, kopiowania i adjustowania rysunki techniczne. — Przyjmuje dostawę wszelkich przyborów rysunkowych, instrumentów i narzędzi mierniczych.

Próbki i wzory reprodukcyi wysyła się bezpłatnie.

Redaktor odpowiedzialny: Inżynier Karol Rolle

Druk W. Poturalskiego w Podgórzu.